

Javier Valdezi 12 bala eta kazetari bat gutxiago ustelak salatzen Mexikon

Pello Zubiria Kamino

@pellozubiria

125 kazetari hil dituzte bortizki Mexikon 2000tik gaurdaino, aurren bertan zazpi. AEBak drogaz hornitzen dituen herrialdean, ustelkeriaren salda berean bizi dira agintari politikoak, konpainia handiak eta talde mafiosoak. Poliziak, militarrek eta sikarioak nahasten dira bere ekonomia nazioarteko itunen poderioz hondoratzen ikusi duen Mexiko honetan. Kazetariak hemen lekuko gogaikarriak dira.

Maiatzaren 15ean, hil zuten egunean, Javier Valdez 11:56etan irten zen *Rio Doce* astekariko erredakziotik. Oscar webaren administratzaileari “*Dios me bendiga*” esan zion, despeditzerakoan ohi zuenez; “...eta konfesaturik harrapatu zaitzala” erantzun Oscarrek irribarez, betiko broma osatuz. Astekariko hiru langilek ikusi zuten azkeneko kazetari lodikotea. Minutu gutxi lehenago Valdezen kapelu ezagunarekin elkarri argazkiak egiten arituak ziren txantxa artean. Irten zenetik ez ziren bost minutu izango paseak eraikineko bizilagun bat sartu zenean bulegoan “zuen lankideetako bat tirokatu dute!” oihuka.

Antza denez, bere *Toyota* gorrian sartu eta ehun metro egiterako bidea itxi zion auto zuri batek. Bi gizonen belarriko jartzerak behartu ondoren kale gorrian 12 tiro eman zizkioten, bat buruan. Horrela mututu zuten Culiacanen (Mexiko) Sinaloa estatuko narkotrafikoaren inguruko gatazka odoltsua inork baino hobeto kontatzen zuen kazetaria, *Rio Doce* astekarian eta *La Jornada* egunkarian idatzitako kroniketan, baina baita liburuetan ere: *Miss Narco*, *Huérfanos del narco*, *Malayerba*, *Narco Periodismo*. *La prensa en medio del crimen y la denuncia*...

2011n eman ziotelarik Prentsa Askatasunaren Nazioarteko Saria, hitzaldian esan zuen: “Sinaloako Culiacanen arriskutsua da bizirik egotea eta kazetaritza egitea da ibiltzea zanpatuz lerro ikusezin bat, narkotrafikoan eta Gobernuan

dauden gaiztoek egindakoa. Erne ibili behar da denarekin eta denekin”.

2000 urtetik Mexikon 125 kazetaritiki gora hil dute, narkotrafikatzaileei egotzitako krimenen kontabilitate ofiziale-tan. Ez asko, Felipe Calderonek 2007an narkotrafikoaren kontrako gerra deklaratu zuenetik Mexikon bizia galdu duten 170.000ren artean. Gehiegi, inor ausartu dadin askatasun minimo batez informazioa bermatzera munduko herrialderik arriskutsuenetakoan gertatzen denaz. Mexikon ofizialki hildako kazetarien zerrendetatik kanpo geratzen dira kazetari desagertuak, hedabideetako beste langileak, hiriburutik urrutik irratik komunitarioetan ari diren profesional eta boluntarioak.

Mexiko hiriburutik, gaiok jorratzen dituen *Proceso* astekariak bi kazetari galdu ditu, horietako bat bere lagun eta guzti, eta gaur dauzkan 15 kazetarietatik 7 heriotza mehatxupean daude. Tartean Jose Gil Olmos kazetari beterranoa, 1994an Chiapasen soldaduek egindako bortxakeriez idatzitako zuenetik. Kazetari mexikarrek bizi duten egoera dramatiko eta batzuetan surrealista ere dirudiena azaldu zuen otsaileko *Memoire des luttres* aldizkari frantsesean.

“Gerrako korrespontsal bilakatuta gaude –zioen Gil Olmosek–, baina gerra ez konbentzional batekoak. Gatazka klasiko batean bada fronte bat gutxi gora behera marraztua. Mexikon inork ez daki nor den nor. Poliziek, bai udalenek, estatuarenek edo federalek, eta bai mili-

tarrek borrokan aurrez aurre aurkitzen dituzte krimen organizatuaren talde armatuak, gehi autodefentsak –herri mili-ziak batzuetan kartekek edo agintariak manipulatuak– eta polizia komunitario indigenak. Gertatzen da agintaren indarrak beren artean borrokan hastea ere”.

Gerretan *Press* afixa erakusten den bezala, Mexikon kazetariak ezkutatu egiten dute hala direnik. *Proceso*ko kazetariak protokolo zorrotza betetzen dute leku arriskutsuetara doazenean: inoiz ez joan bakarrik, ez eraman grabagailurik, hoteletan *saltzaileak* dira, kontroletan *baserritar* aurkezten dira, autoa ez alokatu hiriburuan matrikulagatik, ez edan alkoholik, kontuz hurbiltzen zaizkizun emakume politekin, erredakzioarekin *Telegram* enkriptatuaren bidez komunikatu... Baina hiriburutik urrun gune gatazkatsuetako hedabideetan ari diren kazetariak ez daukate eskueran horrelako mozorrorik.

Etsita ere aurrera jarraitu

1967an Sinaloako Culiacanen jaioa, soziologia ikasia, ia 30 urte zeramatzan Javier Valdezek kazetaritza egiten hiriburutik 500 kilometrora. Azken aldian jarraipen berezia eginga zion Mexikoko agintariak Joaquín Chapo Guzmán AEBetara estraditatu ostean Sinaloako kartelaren barruan sortutako liskarrari, narkoen hierarkia dagoelako jokoan.

Maiatzaren 3ko *La Jornada* egunkari-ko kronika batean kontatu zuen Chaporen

'El Despertar' hedabidetik hartutako argazkian, Javier Valdez Cardenas kazetariaren gorpua maiatzaren 15ean sortzen ikusi zuen Culiacan hiriko kale gorrian. Kronikan sinesten zuen Valdezek: "Badakit idatzirik onenak ere ez duela azaltzen osorik infernu hau, baina hurbiltzen zaio, fenomenoaren gakoekin egiten du jolas, datu eta zenbaki soiletatik harago sakontasunetik erakutsi dezake nola bizi, gozatu eta sufrizten den narkoa kalean, eskolan, kafetegian, ostatuan, kale kantoian, antroan... gure eguneroko narkoa. Hori da erronka".

semeek eta Damaso Lopez *El Licenciado* edukitako elkarrizketa bero bat, tiroka amaitu zena. Irakurleari eskainitako xehetasunek erakusten zuten Valdezek zer nolako ezagutza zeukan Sinaloan gertatzen ari denaz. Azken albistea hil baino egun pare bat lehenago plazaratu zuen: "Komando batek Navolato (Sinaloa) herriko zinegotzi bat hil du".

Valdezek kontatu izan zuen nolako presioak jasaten dituzten bera bezalako kazetariak alde guztietatik. Narko talde batek indarra galtzen badu, buruzagia atxilotu badiote, kazetaria deitzen dute albistea publikatu ez dadin; ordu beteren bueltan beste talde batek telefonatuko dio zuzendariari exijituz albistea publikatzeko, eta geroago hirugarrenak, aginduz lehen orrian eta hitz handitan plazaratzeko. Azkenean, kazeta plazaratu bezain fite, sikario tal-

de batek kiosko guztietan banan bana erosiz desagerrarazi ditzake ale guztiak. Aldi berean, erredakzio barrutik *'oreja'* (salatari) batek mafiosoei ezagutarazi die halako albistea jakin bat nork egin duen, eta hurrengo zenbakietarako zein gai ari diren jorratzen aldizkarian.

Valdez aspaldi zegoen etsita kazetari-tzaren porrotarekin. *Narkoa* ikertu eta eztabaidatzea alboratuz, orain hedabideak hildakoak zenbatzera mugatzen direla, ez dituztela kontaktatzen jendeen istorioak, hiltzaileenak, biktimenak. Beldurrak eta autozentsurak gaina hartu dutela Mexikon. Kroniketan sinesten zuen, nahiz eta jakin idatzirik onenak ez duela bilduko osorik infernu hura.

Valdez ez zen baikorra etorkizunaz. 2011n nazioarteko saria eman ziotenean geroaz galdetuta esan zuen: "Hau oraindik are gehiago konplikatu da.

Narkoagatiko bortizkeriak aurrera egingo du, gobernu federalak aurrera egingo baitu hau gerra bailitza tratatzen, funtsean negozioa denean: arma gehiagok, soldadu, polizia, ekipo eta patruila gehiagok ekarriko dute heriotza eta bortxa gehiago eta eguneroko beldurra, bizimodu bat. Baretzera joko balu ere, konpondu ezina da orain arte gertatuak gure 30 milioi haurri eragindako kaltea, gaztetxotan eta handitan beren haurtzaroa gerrate moduan oroituak dutelako. DNAn, geneetan, larruazal barruan eramango dute bolbora, odolaren zipriztina, kakalarriari eutsi ezina. Nire buruari galdetzen diot aurrekari horrekin zer heldu jende izango diren, zer guraso, funtzionario, gidari politiko, ekintzaile, maisu. Hori da beste heriotza, gure etorkizunarena, horra gatazka honen emaitzarik tristeena, okerrrena". ■

50 urtez elkarrekin

ZINKUNEGI
OPTIKA

Hernani, 23 · 20004 Donostia
T. 943 420 624
info@zinkunegioptika.com
www.zinkunegioptika.com

